

Наставно –научном већу

Филозофског факултета у Београду

На двадесетој редовној седници Наставно-научног већа Филозофског факултета, одржаној дана 28.06.2012. године изабрани смо у комисију, која подноси следећи

ИЗВЕШТАЈ о магистарском раду

Рецензија смрти у модерном друштву

кандидата Драшка Живковића, дипл.филозофа

Биографија кандидата

Драшко Живковић, дипл. филозоф, рођен је 23. септембра 1976. године у Фочи (Република Босна и Херцеговина). Основну школу је завршио у Фочи, а гимназију (природно-математичког смера) у Никшићу, 1995 године.

Филозофски факултет, одсек за филозофију, уписао је 1998. године на Универзитету Црне Горе. Дипломирао је 2003. године са просечном оценом студија 8,18 одбранивши дипломски рад на тему "Нихилизам у филозофији Фридриха Ничеа".

Последипломске студије на одсеку "интердисциплинарне студије из антропологије" уписао је 2004. године.

У току школовања на последипломским студијама одбранио је следеће семинарске радове значајне за тему магистарског рада:

- Антропологија смрти Еугена Финка
- Истраживање самртних обичаја и култа мртвих у Источној Србији
- Посмртни ритуали у Источној Србији

Запослен је у Војсци Србије на пословима односа са јавношћу. Говори енглески и француски језик.

Магистарски рад **„Рецепција смрти у модерном друштву“** има 138 страница, од тога 129 страна основног текста као и резиме на српском и енглеском језику. Коришћене су 133 јединице литературе на српском, енглеском и француском језику. Текст се састоји из седам делова - поглавља (подељених на више подпоглавља) кога чине : Увод у проблем смрти; Продор разума и „смрт Бога“; Десакрализација смрти; Самоубиство; Смртна казна; Милосрдна смрт; Закључна разматрања.

Магистарски рад се бави тумачењем смрти у модерном добу, уз историјски осврт и анализу интерпретација смрти од стране Цркве тј. праћења померања од магијске ка социјалној димензији, од традиционалне ка новој рецепцији. Модерно друштво, у коме се развија наука, рационално мишљење, медицина, људске слободе и које развија нове критеријуме вредновања живота, мења и однос према смрти. У модерном друштву смрт је секуларизована и медиализована. Ипак, страх од смрти који се јавио када је религија и њена усмереност на онострани живот престала да буде доминантна, условио је тражење нових „начина превазилажења“ а потреба за безсмртношћу се реализује кроз веровање у реинкарнацију и различите модерне форме архаичног веровања.

Кандидат да би што целовитије приказао рецепцију смрти у модерном добу (у периоду од Француске револуције до данас) бавио се следећим темама: различитим формама веровања, механизмима одбране од смрти, положајем старих особа у друштву, односом према самртнику, смислом погребa и обреда, односом према личности умрлог, односом друштва према самоубиству, државном и друштвеном односу према смртној казни и на крају ставом друштва према аутаназији.

У првом поглављу названом **Увод у проблем смрти**, кандидат истиче да је модерно друштво прописало однос према телу и личности покојника, тако да се смрт институционализовала и комерцијализовала. Такође наводи процес који се одвија код човека тј. развој свести о сопственој смртности која уствари значи доживљај себе као одвојеног од заједнице истичући да је у ранијем периоду човек осећао себе као део заједнице. Када је човек схватио да смрт није прелаз из нечега у нешто, већ из постојања у ништавило „нашло се“ друштво да му наметне обичаје, забране, веровања

и стиша ужас изазаван помишљу на смрт. У подпоглављу *Страх од смрти* Живковић износи Фројдово психоаналитичко схватање страха од смрти, а затим социјално-психолошко и филозофско разматрање, истичући да је страх од смрти слабији у архаичним друштвима због слабије изражене индивидуалности. У модерном друштву користи се механизам одбране, а најчешће потискивање као начин да се „сачува психичко здравље“, али такође из страха произлази пуно позитивног попут стваралаштва и културе.

У поглављу **Продор разума и смрт Бога** магистрант Живковић даје кратак историјски осврт на рецепцију смрти у 15. и 16. веку, значајну улогу Цркве у схватању смрти одвајањем душе од тела и веровањем у рај и пакао и тиме њен пресудан утицај на људску свакодневицу. Све траје до 18. века када материјалисти одбацују ову идеју и мозак сматрају јединим органом у коме су и разум и емоције, док посебност душе губи своју егзистенцију, а смрт постаје медицински феномен. Слабљење утицаја Цркве доводи до секуларизације држава и друштава. Оваква модерна слика о смрти као природној и нужној за човека постаје застрашујућа. Човек модерног доба коме је нека врста вере неопходна окреће се ка источњачким култовима и идеологијама масовних покрета. У току 19. века јавља се спиритуализам. Истраживања у САД и Европи указују да око $\frac{1}{4}$ становништва верује у реинкарнацију. Секуларизацијом, истиче кандидат, човек је морао да нађе ново Над- Ја, тако да у току 19. и 20. века главни ослонац постаје нација и њена историја, и човек ризикује живот за државу те на тај начин надјачава пролазност живљења. Поред страха од смрти данас се човек плаши нуклеарних катастрофа, тероризма, природних катастрофа...

Десакрализација смрти састоји се од више подпоглавља и обрађује „нов однос“ према смрти и комерцијализацију смрти, погребни чин (некада ритуал), кремацију, однос према старим људима и палијативно лечење, култ гроба и интердикт. *Интердикт* представља посебно занимљив део овог поглавља у коме се разматра смрт као табу, а модел понашања који се јавио најпре у САД карактерише што мање приче о смрти срећан живот кога „не сме“ ни смрт да наруши или тзв. танатопраксија. Преосетљив човек данашњице, а неприпремљен за умирање, труди се да смрт „искључи“ из живота. Митологија среће, наводи Живковић, не дозвољава да смрт уђе у свакодневицу и наруши срећу модерног друштва. Подпоглавље завршава Бодријаровом веома значајном мишљу о хигијенској култури која настоји да *живот прочисти од смрти*.

У поглављу **Самоубиство** кандидат се бави различитим схватањима суицида кроз историју и односа према суициданту и његовој породици, начину сахрањивања и верским обредима. Такође се износи лаичко и научно схватање самоубиства, значај развоја суицидологије и тимског бављења овим проблемом. Износе се различита схватања етиологије суицида, попут психолошких, филозофских, социолошких и психијатријских, али са идејом да интегративни приступ у истраживањима може да да најадекватније резултате. Социологија утиче на подизање нивоа знања и смањење предрасуда у јавности, сматра кандидат. Науке које се баве суицидом утицале су на развој превенције суицида и различитих програма, настанак и развој институција које се баве овим проблемом, и организација за интервенције у кризи. Развој наука утицао је на виши степен толеранције друштва према особама које су извршиле суицид, међутим однос према самом чину је искључиво негативан.

У делу рада **Смртна казна** кандидат даје кратак историјат смртне казне наводећи да се она сматра једном од најстаријих институција кривичног права и да је прошла, цитирајући Вајнса, четири фазе у развоју - од ере освете до ере превенције, затим посебно издваја и обрађује аргументе за и против смртне казне. Образлаже различита схватања филозофа, правника и социолога о смртној казни, тј. залагања за и против уз аргументе попут превентивног дејства у смислу подстицања моралне аверзије код грађана за дела за која се изриче смртна казна па све до схватања да нико нема право да другог лиши живота. Аболиционистички покрет који је против смртне казне, јер његови поборници сматрају да смртна казна не може васпитно да утиче на учиниоца дела, је значајно допринео да се смањи број кривичних дела за које се прописује смртна казна и утицао на хуманизацију извршења...Познато је да нимало занемарљив број особа осуђених на смрт су невини, те стога Драшковић посебно истиче осуђивања политичких затвореника у недемократским друштвима у политички нестабилним временима. Бивше и садашње социјалистичке земље више од капиталистичких примењују смртну казну данас, а посебно у земљама где религија утиче на конституисање правног система (Блиски Исток).

Поглавље **Милосрдна смрт** састоји се из три подпоглавља. У првом се објашњава аутаназија (активна и пасивна) и истиче да се у модерном друштву када се појавио идеал живота достојанственог човека појавио и идеал достојанствене смрти или еутаназија. Кандидат износи различита мишљења присутна у различитим државама о еутаназији. Затим објашњава медицински аспект еутаназије и етичке проблеме који се

постављају пред лекаре који су заговорници еутаназије. *Легализација еутаназије* чини посебно подпоглавље у коме кандидат говори о озбиљном сукобу између принципа аутономије и принципа о светињи људског живота. Разматра да ли је важније да друштво одбрани живот као принцип или да човек има право да донесе одлуку о својој достојанственој смрти. Истиче да већина црква и верских заједница имају негативан став према легализацији еутаназије, али и према дистаназији која подразумева продужавање живота (одржавање уз помоћ апарата). Стручна јавност подржава еутаназију, и то посебно у Западној Европи, али законодавство оваква мишљења још не уважава, а најзначајнији разлог томе је могућност злоупотребе или убиство уместо еутаназије.

Из **Закључног разматрања** издвајамо пар закључака кандидата које сматрамо значајним за обрађену тему – да је смрт предата у надлежност медицине изгубила свој сакрални карактер (медикализујући и секуларизујући се), да је страх од смрти условио потребу за вером у бесмртност и да то потврђују подаци о веровању значајног броја глобалне популације у реинкарнацију, улога Цркве у активностима сахрањивања покојника је све мања, јавља се култ гроба који чини један од садржаја нове обичајности, професионализују се занимања везана за смрт, па стога смрт постаје поље основног деловања, и на крају смрт се уклања из свакодневне комуникације и смрт искључује из живота и на крају модерно друштво тежи да контролише смрт.

Посебна вредност овог рада је у мултидисциплинарности приступа смрти као филозофском, социолошком, правном, психолошком и психијатријском проблему и приказу и успешном споју различитих теорија. Могуће да је управо неопходност да се овако сложен и „нерешив“ проблем попут смрти посматра из више различитих углова условио да рад на почетку изгледа као да се састоји из више есеја, али који се на крају стапају у целину.

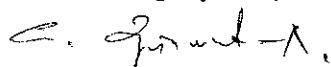
На основу свега изнетог, а с обзиром на теоријски значај и актуелност обрађене теме, адекватан теоријско-методолошки оквир истраживања, и налазе до којих се дошло, Комисија даје позитивну оцену магистарске тезе „Рецепција смрти у модерном друштву“, и предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета да кандидату Драшку Живковићу одобри усмену одбрану.

У Београду, 29.06.2012.

Чланови Комисије:

др Слађана Драгишић Лабаш, доцент (ментор)

Филозофски факултет, Универзитет у Београду



др Милан Вукомановић, редовни професор

Филозофски факултет, Универзитет у Београду



др Ивана Спасић, ванредни професор

Филозофски факултет, Универзитет у Београду

